

**Правопорушення в бюджетній
сфері України: протидія,
розслідування,
відповідальність, правова
характеристика
правопорушень, актуальна
судова практика, особливості
правозастосування під час
воєнного стану**

Нині бюджетне законодавство України кодифіковане і визначається положеннями Бюджетного кодексу України та Законами України про державний бюджет на поточний бюджетний рік.

Проте одночасно не існує цілісного правового інституту бюджетно-деліктного права, в якому за вчинення бюджетного делікту передбачатися застосування і правовідновлювальних заходів, і заходів юридичної відповідальності.

При цьому значне місце серед правопорушень, що негативно впливають на фінансову безпеку України, займають саме порушення бюджетного законодавства.

Пропоноване видання визначає загальну характеристику бюджетного законодавства, окреслює коло протиправних діянь, що характеризують кримінальні та адміністративні правопорушення в бюджетній сфері, аналізує сучасне становище із протидією цим небезпечним явищам, звертає увагу на особливості правозастосування під час воєнного стану.

Видання буде в нагоді здобувачам вищої юридичної освіти та їх викладачам, практикуючим правникам, працівникам правоохоронних органів, органів правосуддя, податкових органів, працівникам державної аудиторської служби, інших державних органів та органів місцевого самоврядування, а також для вдумливої уваги усім зацікавленим читачам.

ПРАВОПОРУШЕННЯ В БЮДЖЕТНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

- ПРОТИДІЯ, РОЗСЛІДУВАННЯ,
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ**
- ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА
ПРАВОПОРУШЕНЬ**
- АКТУАЛЬНА СУДОВА ПРАКТИКА**
- ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ
ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ**

За загальною редакцією *Копотуна Ігоря Миколайовича*
доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України

Укладачі:

Аніщенко М. А., Анохін В. О., Гудима В. В., Данилевська Ю. О., Ковалів М. В., Козяр Р. Я., Копотун І. М., Корецька В. В., Корецький О. П., Кошиков Д. О., Крамар О. М., Крамар Р. І., Назимко О. В., Петков В. П., Петков С. В., Проць І. М., Семів С. Р., Скриньковський Р. М., Хмиз М. В., Цюх С. І.

П 68 Правопорушення в бюджетній сфері України: протидія, розслідування, відповідальність; правова характеристика правопорушень; актуальна судова практика; особливості правозастосування під час воєнного стану. / За заг. ред. Копотуна І. М. — Київ. ВД «Професіонал», 2024. — 323 с.

ISBN 978-611-01-3156-8

Нині бюджетне законодавство України кодифіковане і визначається положеннями Бюджетного кодексу України та Законами України про державний бюджет на поточний бюджетний рік.

Проте одночасно не існує цілісного правового інституту бюджетно-деліктного права, в якому за вчинення бюджетного делікту передбачатися застосування і правовідновлювальних заходів, і заходів юридичної відповідальності.

При цьому значне місце серед правопорушень, що негативно впливають на фінансову безпеку України, займають саме порушення бюджетного законодавства.

Пропоноване видання визначає загальну характеристику бюджетного законодавства, окреслює коло протиправних діянь, що характеризують кримінальні та адміністративні правопорушення в бюджетній сфері, аналізує сучасне становище із протидією цим небезпечним явищам, звертає увагу на особливості правозастосування під час воєнного стану.

Видання буде в нагоді здобувачам вищої юридичної освіти та їх викладачам, практикуючим правникам, працівникам правоохоронних органів, органів правосуддя, податкових органів, працівникам державної аудиторської служби, інших державних органів та органів місцевого самоврядування, а також для вдумливої уваги усім зацікавленим читачам.

ВСТУП

Нині бюджетне законодавство України кодифіковане і визначається положеннями Бюджетного кодексу України та Законами України про державний бюджет на поточний бюджетний рік.

Проте одночасно не існує цілісного правового інституту бюджетно-деліктного права, в якому за вчинення бюджетного делікту передбачається застосування і правовідновлювальних заходів, і заходів юридичної відповідальності.

При цьому значне місце серед правопорушень, що негативно впливають на фінансову безпеку України, займають саме порушення бюджетного законодавства.

Найпоширенішим порушенням є неправомірне використання бюджетних коштів, яке Національна економічна стратегія на період до 2030 року (затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179) визначає як один із різновидів протиправних посягань (неприпустимих кроків), що становить суттєву перепону в розвитку економіки.

Інші порушення бюджетного законодавства доповнюють загрози і посягання на економічні відносини, а в сукупності з неправомірним використанням коштів завдають істотної шкоди ефективному функціонуванню публічних фінансів.

Все це свідчить не лише про поширеність правопорушень у сфері бюджетного законодавства, але й про важливість (можливо й певну результативність) протидії їх вчиненню за допомогою застосування державно-примусових заходів, передусім заходів бюджетно-правового примусу та адміністративної, а також кримінальної відповідальності.

Проте насправді протидію цим протиправним діянням у сучасних умовах важко оцінювати як достатньо ефективну. Статистика підтверджує, що тенденцій до істотного зменшення пору-

шень бюджетного законодавства, на жаль, не спостерігається, що пояснюється як недосконалістю правового забезпечення, так і недоліками в організації цієї діяльності.

Головними вадами вказаних процесів слід вважати:
нечіткість та несистематизованість законодавчих норм;
застарілість, неузгодженість і відсутність єдиних принципів побудови у підзаконних нормативно-правових актах;
постійні зміни системи суб'єктів протидії правопорушенням, їх слабка взаємодія за відсутності координаційного центру.

Вказані та інші негативні явища і процеси зумовлюють необхідність якісно нового підходу до формування державної політики протидії порушенням бюджетного законодавства. При цьому слід чітко розуміти, що основою для зміни підходів повинні слугувати поряд із правозастосовною практикою й тенденціями розвитку законодавства глибокі теоретико-методологічні та практичні наукові дослідження.

Таким чином наукове осмислення проблем профілактики порушень бюджетного законодавства, реагування на їх вчинення за допомогою фінансово-правового та адміністративно-правового інструментарію, судового розгляду адміністративних справ, пов'язаних із застосуванням заходів впливу за порушення бюджетного законодавства, а в крайніх випадках кримінальному процесуальному впливу, сприятиме не лише формуванню цілісного інституту бюджетно-деліктного права як одного з напрямів оновленої державної політики протидії порушенням бюджетного законодавства, а й покращенню нормативно-правового та організаційного забезпечення діяльності окремих суб'єктів протидії і підвищенню ефективності правозастосовної практики.

На жаль слід констатувати, що бюджетна сфера не тільки потребує кардинального вирішення комплексу економіко-правових питань, цей сегмент фінансової сфери держави є вкрай криміналізований. Кожен шостий злочин, що має економічну складову, пов'язаний із зазіханням на кошти державного або місцевого бюджетів. Судова практика свідчить, що нецільове використання цих коштів частіше за все здійснюється під час тендерних процедур, використання бюджетних субвенцій, фіктивних фінансових операцій і фальсифікації документів.

Практика роботи бюджетних установ свідчить не тільки про існування цієї проблеми, навпаки — про її загострення. Навіть

широкомасштабна війна не призупинила цей маховик, навпроти, він активно розгойдується в цей важкий для країни і людей час. У всіх на слуху різноманітні цікаві бюджетні закупівлі — барабани для шкільних бомбосховищ це одна з самих нейтральних витрат бюджету під час війни, до яких є запитання в суспільства. Отже Державне бюро розслідувань під час війни продовжує активну й ефективну роботу з протидії зловживанням у бюджетній сфері та обладкам з державними коштами. Завдяки зусиллям ДБР до бюджету повернуто десятки мільйонів гривень, привласнених посадовцями під час воєнного стану. Переважна більшість таких правопорушень неможливі без прямої участі уповноважених чиновників. Під час війни ця робота особливо важлива, адже має пряме відношення до зміцнення обороноздатності країни.

А зайнятися є чим — наприклад на початок 2023 року ДБР розслідувало 249 кримінальних проваджень щодо порушень у бюджетній сфері. За результатами розслідувань до суду направлено 38 обвинувальних актів стосовно 52 посадовців, 77 особам повідомлено про підозру. У межах вказаних проваджень працівники Бюро задокументували отримання фігурантами хабарів на майже 4 млн грн, загалом чиновники завдали державі збитків на 24 млн грн. Завдяки наполегливій роботі працівників ДБР державі вже відшкодовано понад 9 млн грн, а суди наклали арешт на майно вартістю майже 4 млн гривень. Робота над відшкодуванням збитків триває.

Щоб оцінити обсяг бюджетного забезпечення країни слід мати на увазі, що бюджетна система включає в себе державний і місцеві бюджети. Сукупність дванадцяти тисяч різних показників, які характеризують діяльність усіх бюджетів, становлять зведений бюджет країни. Саме ці кошти використовуються для державного регулювання соціального і економічного розвитку. Саме ці кошти є предметом зазіхання при скоєнні правопорушень у бюджетній сфері.

ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У БЮДЖЕТНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

Визначення поняття «порушення бюджетного законодавства» не має однозначного наукового визначення. Поряд з ним часто застосовується інше поняття — «бюджетне правопорушення». Єдності щодо співвідношення цих понять серед науковців немає. Одні вважають їх тотожними поняттями та пропонують вживати як синоніми, а інші наголошують на відмінностях у їх змісті.

Так Бюджетний кодекс України у минулій редакції містив поняття «бюджетне правопорушення» в сенсі протиправних дій із бюджетними коштами. При цьому нова редакція БК зберегла поняття «бюджетне правопорушення» майже без змістовних змін. Тобто в старій редакції вважалося, що бюджетним правопорушенням є недотримання учасником бюджетного процесу встановленого цим Кодексом та іншими нормативно-правовими актами порядку складання, розгляду, затвердження, внесення змін, виконання бюджету чи звіту про виконання бюджету. Нова редакція по суті різнилася лише у використанні у чинному БК України замість поняття «недотримання» — категорії «порушення» та замість невизначеного за галузевою ознакою поняття «інші нормативно-правові акти» — «бюджетне законодавство». При цьому перше поняття «порушення бюджетного законодавства» було вже до цих нормативних актів легально вживане суб'єктами бюджетно-деліктних відносин. Існування поруч цих визначень спричинило неоднозначні доктринальні висновки, а вимушене і мало чим обґрунтоване ототожнювання цих понять швидше свідчить про недоліки у законодавчій техніці, ніж про наукові досягнення у правозастосовному процесі, що призводить до негативних впливів на практиці.

Найбільше розлого неспівпадіння у тлумаченні вказаних термінів дослідила О.П.Гетманець. Авторка кількох значних

праць з вказаної теми вказувала на наявність проблеми одразу після прийняття першої редакції БК у 2001 році. Аналізуючи Кодекс, КУпАП, КК України, в яких містилися різні терміни вчена пропонувала визначити в БК України поняття «порушення бюджетного законодавства». При цьому вона не заперечувала, що термін «бюджетне правопорушення» більш точно відповідає змісту певних правовідносин, оскільки у запропонованих в БК України видах визначається саме його сутність, і для спрощення розгляду результативності бюджетного контролю за певних умов доцільно використовувати поняття «бюджетне правопорушення».

У 2013 році авторка зазначала, що укладачі Бюджетного кодексу України не випадково обрали (зважаючи на те, що далеко не у кожній галузі права може міститися інститут правопорушення) більш широкий за змістом термін «порушення бюджетного законодавства», під яким розуміється невиконання або неналежне виконання норми чи норм, зосереджених у джерелах бюджетного права.

Пізніше, розвиваючи тему дослідження авторка відзначала, що перелік випадків порушень бюджетного законодавства та встановлені ст. 117 БК України заходи впливу за ці порушення як підстава до застосування переважно фінансових заходів, зумовлюють встановлення поняття «бюджетне правопорушення», яке відрізняється від поняття «порушення бюджетного законодавства». При цьому вона підтримує позицію, відповідно до якої перше поняття охоплюється другим, і це друге є ширшим за суттю, оскільки включає не тільки суто фінансові чи бюджетні правопорушення, а інші галузеві правопорушення у сфері фінансів і бюджету (адміністративні порушення, кримінальні правопорушення, бюджетні проступки).

Таким чином можна констатувати, що не сформувалося єдиного підходу ані в доктрині, ані в законодавстві щодо поняття «порушення бюджетного законодавства», ані щодо його обсягу, ані щодо співвідношення з іншими схожими категоріями, передусім з терміном «бюджетне правопорушення».

Найбільш доцільним слід визнати підхід, який ґрунтується на законодавчій нормі, відповідно до якої порушенням бюджетного законодавства визнається порушення учасником бюджетного процесу встановлених Бюджетним кодексом України чи іншим

бюджетним законодавством норм щодо складання, розгляду, затвердження, внесення змін, виконання бюджету та звітування про його виконання (ст. 116 БК України). Багато дослідників вважають, що обсяг цього поняття охоплює конкретні протиправні діяння учасника бюджетного процесу, які передбачені ст. 116 БК України — включення недостовірних даних до бюджетних запитів, порушення встановлених термінів подання бюджетних запитів або їх неподання; порушення порядку або термінів подання і затвердження паспортів бюджетних програм; нецільове використання бюджетних коштів тощо. За такі діяння БК України передбачає **застосування заходів державного примусу** — як то зупинення операцій з бюджетними коштами, призупинення бюджетних асигнувань, повернення бюджетних коштів до відповідного бюджету та інших.

Тобто законодавчо термін «порушення бюджетного законодавства» визначає **коло протиправних діянь розпорядника, одержувача чи іншого учасника бюджетного процесу**, за які застосовуються заходи бюджетно-правового впливу, але не притягуються до відповідальності фізичні особи — **представники учасника бюджетного процесу** чи юридичні особи — **учасники цивільного (господарського) обороту**.

У свою чергу ч. ст. 121 БК визначено, що посадові особи, з вини яких допущено порушення бюджетного законодавства, несуть цивільну, дисциплінарну, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно з законом. Без сумніву, що законодавець розмежовує вчинення порушення бюджетного законодавства (воно уже відбулося — допущене з вини посадових осіб) учасником бюджетного процесу та відповідальність певних фізичних осіб, нормативною підставою притягнення до якої є не вчинення порушення бюджетного законодавства, передбаченого БК України, а скоєння адміністративного, кримінального чи іншого делікту, передбаченого відповідним законом (КК України; заподіяння шкоди, яку відшкодовують на підставі Цивільного кодексу України тощо).

Ч. 2 цієї статті наголошує, що порушення бюджетного законодавства вчиняється розпорядником чи одержувачем бюджетних коштів, а також конкретизовано коло осіб, яких залежно від характеру вчинених ними діянь можуть бути притягнені до відповідальності згідно з тими ж законами України (КК України, КУпАП України тощо).

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ БЮДЖЕТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Кодекс України про адміністративну відповідальність також оперує поняттям «порушення бюджетного законодавства».

Стаття 164¹² Кодексу та й називається «Порушення бюджетного законодавства» та передбачає накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу на посадових осіб за включення недостовірних даних до бюджетних запитів, що призвело до затвердження необґрунтованих бюджетних призначень або необґрунтованих бюджетних асигнувань; порушення вимог БК України при здійсненні попередньої оплати за товари, роботи та послуги за рахунок бюджетних коштів, а також порушення порядку і термінів здійснення такої оплати; порушення вимог БК України щодо виділення коштів з резервного фонду бюджету та інші порушення, які співпадають із порушеннями, вказаними у ст. 116 БК України.

Особливістю конструкції цієї статті КУпАП є те, що перелік порушень, наведений у ст. 164¹² базується на приписах статті 116 БК та охоплюються диспозиціями норм п.п. 1, 9-16, 20, 22-30, 37, 38 цієї статті БК. Тобто з'ясування змісту юридичних ознак, закріплених у ст. 164¹² КУпАП складів правопорушень, необхідно здійснювати крізь призму норм Бюджетного кодексу України.

Також слід зважити, що у нормах КУпАП передбачено переважуючу більшість діянь, які відповідно до фінансового законодавства визнаються бюджетними правопорушеннями. Таким чином вчинення одних і тих ж діянь підставою для застосування заходів бюджетно-правового примусу та заходів адміністративної відповідальності, визначивши їх через термін «порушення бюджетного законодавства».

При цьому слід чітко розуміти, що порушення бюджетного законодавства у розумінні ст. 116 БК України та адміністративне правопорушення, передбачене ст. 164¹² КУпАП, **поняття не то-**

тожні — не співпадають як ознаки, так і склад відповідних деліктів (караність, суб'єкт, суб'єктивна сторона тощо). Ще раз слід підкреслити, що законодавча конструкція, коли різні делікти визначаються однаковим терміном, є невдалою, суперечить належному застосуванню законотворчої техніки.

Звертаємо увагу на таку підставу для адміністративної відповідальності, як **використання бюджетних коштів всупереч їх цільовому призначенню**. Слід зауважити БК України не дає визначення поняття «бюджетні кошти». Єдине в чинному законодавстві визначення цього поняття наведене у примітці до ст. 210 КК України. Згідно з цим визначенням, до бюджетних коштів належать кошти, що включаються до бюджетів усіх рівнів незалежно від джерела їх формування. А вже у відповідності до приписів ст. 119 БК України, **нецільове використання бюджетних коштів** — це витрачання їх на цілі, що не відповідають бюджетним призначенням, встановленим законом про Державний бюджет України чи рішенням про місцевий бюджет, виділеним бюджетним асигнуванням чи кошторису. **До нецільового використання бюджетних коштів можна віднести:**

використання бюджетних коштів понад кошторисні призначення;

фінансування заходів, не передбачених бюджетом;

витрати бюджетних коштів за окремими кодами економічної класифікації за рахунок інших, у тому числі здійснення капітальних видатків за рахунок зменшення бюджетних призначень на поточні потреби;

взяття до сплати зобов'язань, що перевищують ліміти й кошторисні призначення;

використання коштів за відсутності затверджених кошторисів.

В якості прикладу нецільовим використанням бюджетних коштів є використання коштів місцевих бюджетів на витрати, фінансування яких має бути здійснено за рахунок коштів інших бюджетів. При цьому Глава 14 БК України встановлює розмежування видатків між бюджетами. В ній, зокрема, зазначено, що витрати на судову владу здійснюються тільки з Державного бюджету. При проведенні ревізії виконання районного бюджету в одній з районних рад був виявлений факт здійснення видатків з місцевого бюджету на закупівлю меблів для потреб районного суду, який був кваліфікований як нецільове використання бю-

джетних коштів. Таким чином наявне недотримання порядку проведення операцій з бюджетними коштами, як це встановлено чинним бюджетним законодавством.

Для утворення цього складу адміністративного правопорушення будь-яка операція з бюджетними коштами має бути здійснена з порушенням вимог чинного бюджетного законодавства (будь-яка господарська операція — дія або подія, що спричинила зміни в структурі активів та зобов'язань установи). При цьому ст. 4 БК України визначає, що **до складу бюджетного законодавства входять:**

Конституція України;

Бюджетний кодекс;

Закон про Державний бюджет України;

інші закони, які регулюють бюджетні правовідносини — відносини, що виникають у процесі складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів та розгляду звітів про їх виконання, а також контролю за виконанням Державного бюджету України та місцевих бюджетів;

нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, прийняті на підставі й на виконання Бюджетного кодексу і законів України, що визначені вище у цьому переліку;

нормативно-правові акти центральних органів виконавчої влади, прийняті на підставі і на виконання Бюджетного кодексу, інших законів України та нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, передбачених вище;

рішення органів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, прийняті відповідно до Бюджетного кодексу, нормативно-правових актів, передбачених вище.

Таким чином, якщо при здійсненні операцій з бюджетними коштами порушено **будь-який із зазначених вище нормативно-правових актів**, утворюється **склад адміністративного правопорушення**, відповідальність за яке передбачена ст. 164¹² КУпАП.

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ БЮДЖЕТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

У загальному вигляді кримінальні правопорушення у бюджетній сфері країни є передбачені Кримінальним кодексом України суспільно небезпечні винні діяння, вчинені суб'єктами злочину в області діяльності, пов'язаної з формуванням, розподілом і використанням бюджетних коштів, а також у зв'язку з розпорядженням державним і комунальним майном.

В сенсі розглядуваної у цьому виданні теми **характерними вважаються вчинення двох різновидів кримінальних правопорушень:**

метою яких є збагачення за рахунок бюджетних коштів, державного і комунального майна;

які вчиняються з іншою метою.

Вони можуть вчинятись як окремо, так і в сукупності (комплексі) і утворювати певні **технології кримінально протиправної діяльності.**

У поточній редакції КК України визначається **два види кримінальних правопорушень**, які пов'язані із бюджетною сферою і порушують приписи бюджетного законодавства. Вони передбачені ст. ст. 210, 211 КК.

Тож **кримінальними правопорушеннями у цьому сенсі вважаються:**

нецільове використання бюджетних коштів, здійснення витрат бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням (ст. 210);

видання нормативно-правових актів, що зменшують надходження бюджету або збільшують витрати бюджету всупереч закону (ст. 211).

Основна правова характеристика кримінальних правопорушень ст. 210 КК:

Основний безпосередній об'єкт правопорушень є суспільні відносини щодо належного функціонування бюджетної системи країни (в частині здійснення видатків та надання кредитів).

Додатковий безпосередній об'єкт — права та свободи громадян, відносини в службовій сфері, авторитет органів державної влади.

Об'єктивна сторона правопорушення виражається у відносинах, які що містять елементи правопорушень у сфері використання бюджетних коштів. **Це чітко прописується у диспозиції статті:**

використання бюджетних коштів **усупереч їх цільовому призначенню;**

здійснення видатків бюджету **без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням** всупереч Бюджетному кодексу України чи закону про Державний бюджет України на відповідний рік;

здійснення надання кредитів з бюджету **без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням** всупереч Бюджетному кодексу України чи закону про Державний бюджет України на відповідний рік.

При цьому слід мати на увазі:

великим розміром бюджетних коштів вважається сума, що в тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян;

особливо великим розміром бюджетних коштів вважається сума, що в три тисячі і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян;

нецільове використання бюджетних коштів — це витрачання їх на цілі, що не відповідають бюджетним призначенням, встановленим законом про Державний бюджет України чи рішенням про місцевий бюджет, виділеним бюджетним асигнуванням чи кошторису. **До нецільового використання бюджетних коштів можна віднести:**

використання бюджетних коштів понад кошторисні призначення;

фінансування заходів, не передбачених бюджетом;

витрати бюджетних коштів за окремими кодами економічної класифікації за рахунок інших, у тому числі здійснення капітальних видатків за рахунок зменшення бюджетних призначень на поточні потреби;

взяття до сплати зобов'язань, що перевищують ліміти й кошторисні призначення;

використання коштів за відсутності затверджених кошторисів.

Суб'єкт правопорушення спеціальний. Насамперед це службова особа, на яку покладено виконання, функцій розпорядника бюджетних коштів. Розпорядники бюджетних коштів — це бюджетні установи та організації в особі їхніх керівників, уповноважені на одержання асигнувань, взяття зобов'язань та здійснення видатків з бюджету. За обсягом наданих прав розпорядники поділяються на головних розпорядників коштів бюджету та розпорядників коштів бюджету нижчого рівня.

Суб'єктивна сторона правопорушення характеризується умисною виною в формі прямого умислу (склад правопорушення формальний). Ставлення до наслідків, які перебувають за межами складу правопорушення (права, свободи, інтереси громадян, інтереси юридичних осіб, державні чи громадські інтереси), можуть виявлятися як в умислі, так й в необережності.

У разі скоєння порушення бюджетного законодавства з необережності його слід кваліфікувати за ст. 367 КК (як службову недбалість).

Кваліфіковані склади цього кримінального правопорушення мають місце у разі повторності чи за попередньою змовою групи осіб, або коли предмет правопорушення складав бюджетні кошти в особливо великих розмірах.

Основна правова характеристика кримінальних правопорушень ст. 211 КК:

Об'єктом цього кримінального правопорушення є грошові кошти, з яких складається державний бюджет, а саме його доходи і видатки.

Додатковим обов'язковим об'єктом є суспільні відносини, що забезпечують конституційні права громадян, а також належний порядок здійснення службовими особами покладених на них службових повноважень.

Предметом злочину згідно з ч. 1 ст. 211 КК визнаються бюджетні кошти.

Державний бюджет — це централізований фонд фінансів, який використовується для виконання покладених на нього функцій, передбачених Конституцією.

Державний бюджет складається із **державних доходів і державних видатків**.

Державні доходи — грошові надходження в державні фонди, що використовуються для здійснення функцій держави.

Державні видатки — грошові витрати з державного бюджету на державне господарство, соціально-культурні заходи, оборону країни, утримання державного апарату та інші.

Об'єктивна сторона складу правопорушення характеризується наявністю трьох обов'язкових ознак:

діяння у вигляді видання нормативно-правових або розпорядчих актів, які змінюють доходи і видатки бюджету всупереч встановленому законом порядку;

наслідками у вигляді шкоди державі у значних розмірах; причинним зв'язком між діянням та наслідком.

Видання нормативно-правових або розпорядчих актів, які змінюють доходи і видатки бюджету всупереч встановленому законом порядку **виявляється у діянні особи, спрямованому на видання актів, які є незаконними**. Таким чином таке правопорушення може бути вчиненим **тільки внаслідок діяльності особи**.

Слід мати на увазі таке:

Акти, які видаються з метою зміни **доходів та видатків бюджету можна об'єднати у такі групи:**

акти, направлені на неподання документів, пов'язаних із обчисленням і сплатою обов'язкових платежів (податкові декларації, розрахунки, бухгалтерські звіти та баланси тощо), якщо внаслідок неподання цих документів змінюються доходи та видатки бюджету;

акти, направлені на приховування об'єктів оподаткування;

акти, направлені на зниження об'єктів оподаткування;

акти, направлені на неутримання або неперерахування до бюджету сум податків;

акти, направлені на збільшення видатків з бюджету.

Зниження об'єктів оподаткування — це зменшення бази оподаткування, тобто невідображення у звітних документах у повному обсязі об'єктів оподаткування, внаслідок чого податки та інші обов'язкові платежі, які мають бути сплачені платником податку, сплачуються ним не у повному обсязі.

Приховування об'єктів оподаткування — це невідображення у відповідних звітних документах, які подаються до податкових органів, будь-яких об'єктів оподаткування.

Актами, які **збільшують видатки із бюджету** є акти направлені на незаконну видачу субсидій, дотацій, кредитів чи пільг з податків юридичним чи фізичним особам.

Дотації, субсидії і субвенції — види, як правило, грошової допомоги, яка надається державою в особі її центральних чи місцевих органів влади (законодавчої чи виконавчої) за рахунок коштів державного чи місцевого бюджетів.

Дотація — вид грошової допомоги, яка надається, як правило збитковим підприємствам з боку держави з метою покриття затрат, що не покриваються виручкою від реалізації виробленої продукції, тобто підприємствам, планові затрати на виробництво продукції чи надання послуг у яких перевищують доходи від реалізації виробленої продукції чи наданих послуг.

Субсидія — підтримка, допомога, що надається без будь-яких конкретних умов і незалежно від фінансового стану суб'єктів, яким вона надається. Як правило, субсидії надаються для стимулювання певної діяльності чи виробництва певної продукції, підтримання підприємницької діяльності взагалі.

Субвенція — допомога, що надається для фінансування певних конкретних програм, проектів, що схвалюються суб'єктами, яким надається допомога. На відміну від дотації і субсидії, субвенція підлягає поверненню у разі використання наданої допомоги на за її цільовим призначенням.

Кредит — надання кредитором позички у грошовій чи товарній формі на умовах повернення у певний строк і, як правило, зі сплатою відсотків. Існує **три форми кредиту** — комерційний, банківський і державний.

Пільги з податків — повне чи часткове звільнення від сплати всіх чи окремих податків залежно від виду суб'єкту підприємницької діяльності та виду підприємницької діяльності.

Склад правопорушення є формальним і вважається закінченим з моменту реєстрації належним чином і введенням в дію нормативного акту, який змінює доходи та видатки бюджету всупереч встановленому законом порядку.

Якщо винна особа, видаючи акти, які змінюють доходи і видатки бюджету всупереч встановленому законом порядку, мала на меті привласнити якимось чином бюджетні кошти, її дії слід кваліфікувати як замах на розкрадання державного майна, а у ра-

З М І С Т

<i>ВСТУП</i>	3
Загальні питання протидії правопорушенням у бюджетній сфері України	6
Особливості адміністративно-правової відповідальності за порушення бюджетного законодавства	9
Кримінальна відповідальність за порушення бюджетного законодавства України	12
Особливості протидії порушенням бюджетного законодавства під час воєнного стану	22
НОРМАТИВНА БАЗА	33
Бюджетний кодекс України	33
Кодекс України про адміністративні правопорушення	52
Кримінальний кодекс України	57
СУДОВА ПРАКТИКА	60
ПОСТАНОВИ ВЕРХОВНОГО СУДУ	60
РІШЕННЯ ВИЩОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО СУДУ ТА ІНШИХ СУДІВ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ	121
СУДОВІ РІШЕННЯ ЩОДО ПОРУШЕННЯ БЮДЖЕТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЗА СТАТТЕЮ 164 ¹² КУпАП	232

Укладачі:

Аніщенко Михайло Анатолійович — кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри соціальної медицини, громадського здоров'я, медичного та фармацевтичного права, Запорізький державний медико-фармацевтичний університет;

Анохін Вадим Олександрович — кандидат юридичних наук, доцент кафедри права, Університет імені Альфреда Нобеля;

Гудима Віталій Валерійович — кандидат юридичних наук, співробітник Служби безпеки України;

Данилевська Юлія Олександрівна — кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, завідувач докторантури, Донецький державний університет внутрішніх справ;

Ковалів Мирослав Володимирович — кандидат юридичних наук, професор, завідувач кафедри адміністративно-правових дисциплін, Львівський державний університет внутрішніх справ;

Козяр Роман Якович — кандидат юридичних наук, співробітник Служби безпеки України;

Копотун Ігор Миколайович — доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, головний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем запобігання кримінальним правопорушенням, Донецький державний університет внутрішніх справ;

Корецька Вікторія Віталіївна — кандидат юридичних наук, суддя, Ківерцівський районний суд Волинської області;

Корецький Олег Павлович — кандидат юридичних наук, військовослужбовець, Збройні Сили України;

Кошиков Денис Олександрович — кандидат юридичних наук, Львівський університет бізнесу та права;

Крамар Олег Михайлович — кандидат економічних наук, доцент кафедри управління та адміністрування, Житомирський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»;

Крамар Руслана Іванівна — доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри адміністративного права і процесу, фінансового та інформаційного права, Львівський університет бізнесу та права;

Назимко Олена Вікторівна — кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного та господарського права, Донецький державний університет внутрішніх справ;

Петков Валерій Петрович — доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, головний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем запобігання кримінальним правопорушенням, Донецький державний університету внутрішніх справ;

Петков Сергій Валерійович — доктор юридичних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи у військах (силах) військового факультету соціальних та поведінкових наук Військового інституту, Київський національний університет імені Тараса Шевченка;

Проць Іванна Миколаївна — кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін, Львівський державний університет внутрішніх справ;

Семів Сергій Романович — кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри економіки, Львівський торговельно-економічний університет;

Скриньковський Руслан Миколайович — кандидат економічних наук, професор, професор кафедри економіки підприємств та інформаційних технологій, Львівський університет бізнесу та права;

Хмиз Мар'яна Василівна — доктор філософії в галузі права, доцент, доцент кафедри економіко-правових дисциплін, Львівський університет бізнесу та права;

Цюх Святослав Ігорович — аспірант, Львівський університет бізнесу та права.

НАВЧАЛЬНО-ПРАКТИЧНЕ ВИДАННЯ

Укладачі:

Аніщенко М. А., Анохін В. О., Гудима В. В., Данилевська Ю. О.,
Ковалів М. В., Козяр Р. Я., Копотун І. М., Корецька В. В.,
Корецький О. П., Кошиков Д. О., Крамар О. М., Крамар Р. І.,
Назимко О. В., Петков В. П., Петков С. В., Проць І. М., Семів С. Р.,
Скриньковський Р. М., Хмиз М. В., Цюх С. І.

ПРАВОПОРУШЕННЯ В БЮДЖЕТНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ:

- ПРОТИДІЯ, РОЗСЛІДУВАННЯ,
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ
- ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА
ПРАВОПОРУШЕНЬ
- АКТУАЛЬНА СУДОВА ПРАКТИКА
- ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ
ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

За загальною редакцією *Копотуна Ігоря Миколайовича*
доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України

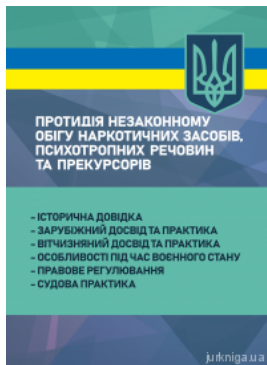
Оригінал-макет підготовлено
ТОВ Видавничий дім «Професіонал»

Підписано до друку 23.04.2024. Формат 60x84 1/16.
Друк цифровий. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. арк. 20,18.

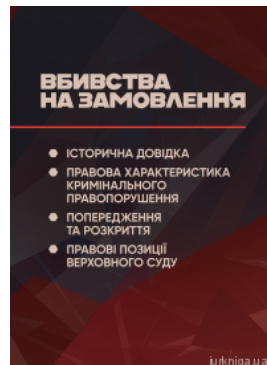
ТОВ «Видавничий дім «Професіонал»

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 1533

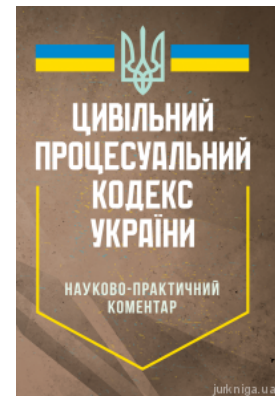
Книги, які можуть вас зацікавити

Протидія незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів: протидія, розслідування, відповідальність, правова...

Вбивства на замовлення. Історична довідка, правова характеристика кримінального правопорушення, попередження та розкриття, правові позиції...

Цивільний процесуальний кодекс України.
Науково-практичний коментар

Перейти до галузі права
Податкове право

[Перейти на сайт →](#)